

Borçluya vefa, alacaklıya merhamet yakışır

Ömer Bey: “Ödenmeyen borç yüzünden alacaklı faize girse alacaklının faiz günahı ile borçlunun kul hakkı günahı birbirini eşitler mi? Günah dağılımı nasıl olur? Hangisi daha çok günahkâr olur? Borcunu zamanında ödemeyip de, karşı tarafı da günaha sokan kişi daha çok günahkâr olmaz mı?”

Her zaman hatırladığımız bir hadis-i şerif vardır: “Ameller niyetlere göredir ve mü’minin niyeti amelinden hayırlıdır.” 1 Bir diğer hadiste de Sevgili Peygamberimiz (asm), “Sebep olan yapan gibidir” buyurmuştur. Öte yandan birçok borçlanmanın, iktisatsızlık ve israf yüzünden olduğunu aklımızdan çıkarmayalım.2 Bedüzzaman Hazretlerine göre: “İktisat etmeyen, zillete ve manen dilencilığe ve sefalete düşmeye namzettir. Bu zamanda isrâfâta medar olacak para çok pahalıdır. Mukabilinde bazen haysiyet, namus rüşvet alınıyor. Bazen mukaddesât-ı diniye mukabil alınıyor, sonra menhus bir para veriliyor. Demek, mânevî yüz lira zararla maddî yüz paralık bir mal alınır.” 3

Borcun günü geldiğinde, alacaklının peşine düşmesine gerek duyurmadan borçlunun borcunu ödemesi ayrı bir insanlık borcudur. Bilerek ve ödeme gücü varken ödemeyip geciktirdiğinde, alacaklının bundan dolayı düştüğü her kayıptan, girdiği her zarardan ve uğradığı her mağduriyetten borçlunun payı elbette vardır. Fakat borçlu imkânsızlık dolayısıyla borcunu ödeyememişse, bu durumda alacaklıya düşen şey, mümkünse borçluya kolaylık tanımaktır. Borçluya kolaylık tanımakta şüphesiz sevap vardır.

Öte yandan, borcunu bilerek ödememek büyük bir cürümdür. Peygamber Efendimiz (asm) borçlu olarak ölen kimsenin namazını borcunu ödemeyi taahhüt eden birisi çıkıncaya kadar kılmamıştır. Ve buyurmuştur ki: “Sizin en hayırlılarınız, borcunu en güzel şekilde ödeyeninizdir.” 4 Yine buyurmuştur ki: “Borcun hakkı teşekkür etmek ve söz verilen vakitte vermektir.” 5 Yine buyurmuştur ki: “Borçlu kabrinde zincire

vurulmuştur. Ancak borcunun ödenmesiyle kurtulur.” 6 Yine buyurmuştur ki: “Bir alacaklı, borçlusunun yanından hoşnut olarak dönerse, karanın hayvanları ve denizin balıkları ona (borcunu ödeyene) mağfireti için duâ ederler. Bir borçlu da, ödemeye gücü yettiği halde, alacaklısını geri çevirirse, Allah her gün ve her gece ona bir günah yazar.” 7

Fakat diğer yandan, borcunu ödeme güçlüğü çeken kimseye yardımcı olmak da büyük sevaplardandır. Resûlullah Efendimiz (asm) buyurmuştur ki: “Kişi, Allah’ın hoşlanmadığı bir yere harcamak için borçlanmadığı sürece, borcunu ödeyinceye kadar Allah onunla beraberdir.” 8 Yine buyurmuştur ki: “Sizden önceki ümmetlere mensup bir adam hesaba çekildi. Yaptığı hiçbir hayra rastlanmadı. Ancak o dünyada iken hali vakti yerinde biriydi. İnsanlarla haşır neşir olur, hizmetçilerine fakir olanların borçlarını affetmelerini emrederdi. Allah meleklerine şöyle buyurdu: ‘Biz aynısını yapmaya ondan daha çok layığız. Siz de onu affedin.’” 9 Yine buyurmuştur ki: “Birisinin diğeri üzerinde bir alacağı olup da, onu belli bir vakte kadar ertelerse, bu onun için bir sadaka olur. Eğer vadesi geldiğinde (borçlusunun ihtiyacını göz önüne alarak) bu süreyi daha da uzatırsa, geçen her gün için bir sadaka sevabı kazanır.” 10

Borçlu ve alacaklı ilişkilerinde esas olan: Borçlunun borcunu vadesi içinde ödemeye çalışması ve alacaklısını üzmemeye gayret etmesi, borcunu öderken de teşekkür ederek helâllik almasıdır. Eğer ödeme güçlüğü içindeyse, vakitlice alacaklısına giderek durumunu arz etmesi ve süre istemesi yerinde olur. Kendiliğinden ve alacaklısının rızasını almadan süre uzatımına gitmesi doğru olmaz. Alacaklı da, alacağı gün geldiğinde nezaket çerçevesinde bunu hatırlatabilir. Eğer alacaklısı biraz süre isterse, imkânı varsa ödeme süresi vermesi kendisi için hayırdır, sevaptır.

Borçlu alacaklı ilişkilerinde dürüst olmak, samimî olmak, birbirine saygılı olmak, birbirini aldatmaya kalkmamak Allah’ın razı olduğu güzel davranışlardandır.

Borçlu ödeme güçlüğü çektiği için ödeme yapamıyor, alacaklı da bundan dolayı faize giriyorsa, burada söylenecek şey, alacaklının kesinlikle faize girmemesidir. Günah dağılımı yapmak bize düşmez. Fakat biz şunu söyleyebiliriz: Bir alacaklı, sırtında borçlusunun derdini taşıırken ve bundan dolayı sevaba ve Allah’ın rızasına mazhar olmuşken, faize de girmez ise Allah katındaki derecesini arttırmış olur.

Peygamber Efendimiz (asm) bir duâsında: “Allah’ım! Borç altında ezilmekten, düşmanın galip gelmesinden ve düşmanlarımın bana gülmesinden Sana sığınırım” 11 buyurmuştur.

Dipnotlar:

1- Camiü's-Sağir, 3/411. 2- Lem'alar, s. 145. 3- Lem'alar, s. 146. 4- Camiü's-Sağir, 2/356. 5- Camiü's-Sağir, 2/66. 6- Camiü's-Sağir, 2/510. 7- Camiü's-Sağir, 3/246. 8- Camiü's-Sağir, 1/482. 9- Camiü's-Sağir, 2/314. 10- Camiü's-Sağir, 1/236. 11- Nesai, İstiaze, 24, 31,32.